

Dragoș VICOL

ETOS, ETNOS ȘI ONTIC – AXIS MUNDI AL OPEREI LUI MIHAIL SADOVEANU

CZU: 398

<https://doi.org/10.52603/rec.2025.38.08>

Rezumat

Etos, etnos și ontic – *axis mundi* al operei lui Mihail Sadoveanu

Pentru Sadoveanu creația populară reprezintă inima oricărei civilizații. Scriitorul pledează cu discernământ în favoarea ideii de implementare a culturii populare, a reprezentărilor străvechi în operele literare propriu-zise. Rapsodul, făuritorul de valori bătrânești, este, în concepția autorului, identic cu solomonarul, vrăjitorul, vraciul, zodiacul, căutătorul de comori și chiar fântânarul – ocupațiuni considerate mitice, sacre. De aici acel puternic filon de sacralitate al operei sale. Umanitatea sadoveniană creează impresia unei atemporalități, fiind introdusă pe tărâmurile tainice, în lumea umbrelor vii, ca în cazul personajelor semi-legendarie din „Țara de dincolo de negură”. Din perspectiva filosofiei populare, a modalităților etice și estetice de exprimare, scriitorul este un creator-vizionar fundamental al literaturii naționale și al artei poetice universale, care îl definește totalizator. Universul artistic sadovenian este conceput din tradiții folclorice și din vechi cărți populare de înțelepciune, și este realizat cu arta unui creator de geniu. Eposul sadovenian este de sorginte populară și reprezintă o simbioză a mitului, legendei și spiritului baladesc, o osmoză dintre cotidian și etern, dintre profan și sacru. Îmbinarea „contopirea” realului cu miticul, proiectarea datelor concrete într-un cadru fabulos – conferă acestei opere o permanentă stare de prezent și trecut.

Cuvinte-cheie: etos, etnos, ontic, cultura populară, Sadoveanu

Резюме

Этос, этнос и онтика – *axis mundi* творчества Михаила Садовяну

Для Садовяну народное творчество – сердце всякой цивилизации. Писатель осознанно выступает в защиту идеи внедрения народной культуры, древних представлений в произведения художественной литературы. Рapsод, создатель древних ценностей, в представлении автора тождествен соломонару, волшебнику, целителю, астрологу, искателю сокровищ и даже колодезнику – занятиям, считающимися мифическими, сакральными. Человечество Садовяну создаёт впечатление вневременности, оно введено в таинственные пространства, в мир живых теней, как в случае с полубогатырскими персонажами из «Страны по ту сторону мглы». С точки зрения народной философии, этических и эстетических способов выражения, писатель является основополагающим творцом-визионером национальной литературы и универсального поэтического искусства, которое полностью его определяет. Художественная вселенная Садовяну соткана из фольклорных традиций и

древних народных книг мудрости и воплощена с мастерством гениального творца. Эпос Садовяну имеет народное происхождение и представляет собой симбиоз мифа, легенды и балладного духа, осмос между повседневным и вечным, между профанным и сакральным. Слияние, «сплав» реального и мифического, проецирование конкретных данных в сказочную рамку придают этому творчеству постоянное ощущение настоящего и прошлого.

Ключевые слова: этос, этнос, онтика, народная культура, Садовяну

Summary

Ethos, ethnos and ontic – *axis mundi* of Mihail Sadoveanu's work

For Sadoveanu, folk creation represents the heart of every civilization. The writer argues with discernment in favor of the idea of integrating folk culture and ancient representations into genuine literary works. The rhapsodist, the maker of ancestral values, is, in the author's conception, identical with the solomonar, the magician, the healer, the astrologer, the treasure seeker, and even the well digger – occupations considered mythical and sacred. Hence the strong thread of sacrality that runs through his work. Sadoveanu's humanity creates the impression of timelessness, being introduced into mysterious realms, into the world of living shadows, as in the case of the semi-legendary characters from *The Land Beyond the Mist*. From the perspective of folk philosophy, and through ethical and aesthetic modes of expression, the writer is a fundamental visionary creator of national literature and of universal poetic art, which defines him in a totalizing way. Sadoveanu's artistic universe is shaped from folkloric traditions and from old popular books of wisdom, and it is brought to life with the artistry of a genius creator. His epic world has folk origins and represents a symbiosis of myth, legend, and balladic spirit – an osmosis between the everyday and the eternal, between the profane and the sacred. The blending, the “fusion” of the real and the mythical, the projection of concrete facts into a fabulous framework – all this gives his work a constant sense of both present and past.

Key words: ethos, ethnos, ontic, folk culture, Sadoveanu

Etosul neamului românesc are la bază o dramă istorică supremă ce constă în însăși existența lui. Împletită din mituri, basme, balade, legende, hagiografii și tutelată de spațiul-matrice (credința strămoșească în Bunul Dumnezeu), opera sadoveniană reușește să rețină imaginea paradisiacă, cu toate

elementele integrale ale rotundului românesc. Mese-rii demult apuse, îndeletniciri imemorabile (vraci, zodieri, căutători cu furcuța de alun, prezvitere, solomonari), esoterice, chipuri și destine plasate în zona irealului, fabulosului contribuie semnificativ, nodal la conturarea – zămislire a continentului – imagine sadoveniană, ce se identifică cu existența acestei stirpe. Duhul, potopit de suferințe și prigonit de suflul laic, păgân, se refugiază pe fiecare filă sadoveniană purgatorică, constituind o ipostază poetică, invitându-ne la profundă meditație. Lucian Blaga aprecia, în special, două aspecte ale creației sadoveniene: inspirația folclorică și poeticitatea, izvorâtă de aici: „Nu cunosc un alt scriitor care să urmărească, cu mijloace de observație mai firești, lumea organicului. Nu cunosc un alt scriitor care să dea o înfățișare tot atât de organică lumii subvegetale și lumii supraorganice: socialului, naționalului, umanului” (Blaga 1994: 14).

În același timp, să te pronunți unilateral despre multiaspectualitatea sufletului operei sadoveniene este o tentativă mult prea oneroasă. Și asta nu din cauza că părerile critice sunt foarte diferite, ci mai ales că te afli în imposibilitatea de a decide unde este necesar de a explora mai adânc și unde mai la suprafață (Blaga 1960: 43).

Drumul spre perceperea, decodificarea universului spiritual românesc în creația lui Mihail Sadoveanu cunoaște mai multe poteci ocolitoare. Supremăția, ca panaceu universalizat, revine, indubitabil, limbajului, venind „mai exact dinspre ansamblul realităților către unduitoarele și infinitele orizonturi ale sugestiei” (Cimpoi 1990: 15-17). Drept exemplu, vom menționa doar câteva pânze profund semnificative, în acest context: „Împărăția apelor”, „Țara de dincolo e negură”, „Noaptea de sânziene”, „Istorișiri de vânătoare”, „Priveliști dobrogene”. Zbuciumul, clocotul, glasul pământului, expresie a sufletului nealterat, erup la Sadoveanu și în scrierile de factură narativ-istorică: „Șoimii”, „Creanga de aur”, „Nicoară Potcoavă”. E vorba de „îngemănarea văzului cu auzul; fuziunea acestora, definitorie pentru personalitatea prozatorului, care incită la demersuri analitice pasionante” (Comarnescu 1977: 101). Opera sadoveniană conține multă culoare (colorit autohton), dar și sunet: „ca și Eminescu, Sadoveanu e Muzică”. Recitindu-l pe Mihail Sadoveanu conștientizăm că parcurgem mai mult decât o schiță, nuvelă, povestire, roman, ci suntem martorii unui fel neobișnuit de a scrie, identificat prin sintagma definitorie „Arta sadoveniană”. Tudor Vianu identifică multiple contiguități, de ordin literar, între Eminescu și Sadoveanu, unindu-i acele „note peisagiste pe care le vom afla în descriția amândurora” (Cuclin 1991: 72).

Documentul cel mai convingător pentru a reconstitui viața lui Sadoveanu e însăși opera sa. G. Călinescu a observat că povestitorul „pândește apa și pădurea”, or ele reprezintă însemnele trăinicieii neamului nostru, în preajma cărora s-au consumat toate dramele românilor. Fastuoasele descrieri sadoveniene „au o savoare ireductibil complexă, o întindere extraordinară și neașteptată, de la materia palpabilă până la fantasticele apariții legendare din romanele istorice”. Sadoveanu deține supremăția indiscutabilă și în privința cuprinderii foarte vaste de peisaje a diferitor epoci istorice, prezentând subtile descrieri geografice, cu flora și fauna inerentă, dar mai ales căutând „in nuce” sufletele muritorilor frumoși, încât opera sa a beneficiat de titulatura clasică de „vatră legendară de eroi”. În „Crâșma lui moș Precu” Sadoveanu varsă suflet solar peste destinele eroilor săi. Chipul amfitrionului stabilimentului „dintre târgul Șomuz și între satul Broșteni, drept la jumătate de cale” apare deosebit de luminos poate și grație trecutului cam neguros al bătrânului („hoție prin ținuturile nemțene”, pe care a practicat-o pe lângă ciobănie). Acum, zice Sadoveanu, se alina cu cântecele pe care și le mai aducea aminte. Baba lui, mătușa Anghelina „era firește mititică, cu ochii albaștri, cu obrazul zbârcit, și bună, și bună de nu-i găseai pereche în toată Țara Moldovei”. Această bunătate, bonomie a oamenilor sadovenieni izvorăște din sufletul prea plin al scriitorului, suflet coborât direct din blajinătatea „neamului evghenie”. Aripile destinului sadovenian planează peste sufletul românesc, tutelându-l și potopindu-l cu dragoste și sfințenie.

Autor al versiunii românești a Psalmilor, Mihail Sadoveanu, împreună cu D. D. Pătrașcanu, publică între anii 1924–1926 volumele „Spre Emaus” și „Sfintele Amintiri”, caracterizate prin elocința verbului îmbrăcat în odăjdii ale nevoiței ortodoxe, isihastre. Aceste cărți au prilejuit atestarea unei ferice predilecții a scriitorului pentru tematica cultică. Desăvârșirea prin intermediul scrisului demiurgic a apropiat scrisul sadovenian de celele „via appia” ale mântuirii prin creație. Autorul reconstituie riguros drumul Golgotei, conturează artistic Muntele Măslinilor, dar și Grădina Ghetsimani pentru destinul său literar tumultuos. Acest „traseu” imemorabil al credinței strămoșești este relevant prin aducerea ofrandei în actualitate și prezentând „cele dintâi vremuri creștinești, când apostolii, în urma morții Izbăvitorului, propovăduiau în lume învățături bune. Unii rămaseră în locurile sfinte; alții se risipiseră în cele patru vânturi către limbile pământului”. Mihail Sadoveanu scrie, în limba pământului său românesc, cu credință înflăcărată, cu frică și evlavie, cu filotimie și hristoitie, convins că Neamul lui va pași

smerit și înfrigurat „subt cortul Domnului, în noaptea albă”. Răsăritul credinței, admirat de Sadoveanu, se contemplă edenic, în același timp terestru, tern, oarecum antinomic și impropriu: „Am fost și eu ca și alți ucenici, pescar la Vitsaida, casa vânătorilor. Și vânam pești în marea Galilee cu frații mei Petru și Andrei”. Din semința Evangheliei, de la gurile Dunării își potolește setea și se înfruptă marele nostru prozator, trecând cu degetele muiate în mir și stropit la tâmpile cu agheasmă, file însângerate ale cărților prorocilor, sfinților-îngeri cu trup de om. Sadoveanu luptă cu amnezia și înnobilează cuvântul carismatic. Scriitorul și-a urmat opera, așa cum l-au urmat apostolii pe Mesia, elementul complementar tutelându-l izbăvitor de boliști și mântuindu-l literar, botezător.

„Lumea-i bântuită încă de atâta întuneric și răutate și-i așa de robită trupului...”, încât Sadoveanu consideră că traducerea Psalmilor devine absolut obligatorie:

Psalmul 104

Doamne Dumnezeu! Tu, mare și minunat ești Tu: cu slavă și strălucire împodobit!

Te îmbraci în lumină ca-ntr-o haină; întinzi cerul ca un cort.

Tu din ape îți faci lăcașurile cele de sus; nourii sunt căruța Ta și Te porți pe aripile vânturilor.

Tu faci vânturile trimeșii Tăi și flăcările focului sunt slugile Tale.

Cât de minunate-s lucrurile Tale, Doamne, toate cu înțelepciune Le-ai făcut

și e plin pământul de făptura Ta!

Toate de la Tine așteaptă să le dai hrană la vreme: de Le-o dai, ele-o primesc;

De privești pământul, el tremură;

Când trimești Tu, însă, duhul Tău, toate iarăși se zidesc

și se înnoiește fața pământului.

(Psalmii 1992: 88).

Mihail Sadoveanu menționează: „Și din sângele Lui a crescut o viță de vie; iar credința a crescut în norod ca și acea viță, cu putere nebiruită”. O soartă identică o au, selenar, și cărțile lui Mihail Sadoveanu, purificând purgatoric evoluția ulterioară a literaturii române. Ocrotind-o de suflul malign și angoasele tenebre ale turgescenței diavolului. Opera lui Mihail Sadoveanu, în speță cea de sorginte biblică, este asemeni unui pământ al făgăduinței „cu largi hotare, cu mare mulțimi de oameni și bogății neistovite” (Dufrenne 1971: 202). Însă, doar celor aleși, care o cunosc, iubind-o pătimaș și fără suspin, le este scris, hărăzit la ceas de mare taină, să o afle și pe „dinlăuntru” și pe „dinafară”, căci „până acolo drumurile sunt prea depărtate și primejdioase și multă vreme

noroadele acelor cuprinsuri au trăit fără să fie bine cunoscute de oamenii din ținuturile noastre <...>. Căci acolo soarele e totdeauna în putere și iarnă nu-i niciodată; iar vânturile și ploile sunt astfel rânduite, încât bogăția holdelor, a pădurilor și a livezilor nicăieri în altă parte de pământ nu-i mai îmbelșugat”. În opera sa de inspirație creștină scriitorul ridică păcatul strămoșesc, drept mărturie stând cărțile sale de sorginte „sacral-psalmodică”. Însuși scriitorul „deconspiră” harul său de incorporare a vieții și a lucrurilor, având senzația „că totul trăiește în felul său particular: brazdă, stâncă, ferigă, tufiș de zmeură, arbore și tot ce pare nemișcător: faptul de a avea asemenea cunoaștere îl face să ia parte la viața tainică a stâncii, arborelui, zmeurii și ferigii”. Autorul „Noptilor de sânziene” expune întâmplări captivante din timpul excursiilor, momente ce l-au marcat profund, alteori repovestește cu vervă legende sau creații populare referitoare la locuri arhicunoscute, cum ar fi Lacul Roș sau Piatra Craiului; evocă aspecte din propria sa copilărie, rememorând ospete sau alte împrejurări semnificative.

Istoricul literar Dumitru Micu afirmă că apa, aparent obișnuită, reprezintă pentru scriitor mediul eternei geneze: „Atras mai puțin de peisaj ca atare, <...> Sadoveanu e fără pereche când e vorba de a descrie paradisul dobitoacelor din pădure sau animalele acvatice. Opera sa include o categorie completă a jivinelor de pe cuprinsul pământului românesc. Cele mai impresionante pagini i le inspiră lui Sadoveanu – Balta <...>. De exemplu, evocând un asfințit în Deltă, cel din «Priveliști dobrogene», prozatorul se abandonează unei reverii meditative de neuitat” (Micu 1955: 8).

Un element tutelar, generator pentru creația sadoveniană, mai ales în plan descriptiv, este *conceptul de vechime*, ca un atribut peisagistic indispensabil, ce vizează elementul ancestral, de continuitate etnică. Acest cuvânt magic reprezintă legătura cu șirul generațiilor, naturii, cât și personajelor sale, fiindu-le imprimată ideea de lumină, bunătate, dreptate și implicit de atemporalitate. Astfel de virtuți, după M. Sadoveanu, nu pot fi descoperite decât fie într-un trecut foarte îndepărtat, fie în mediul *țărănimii*, care *își păstrează o statornică* bunăcuviință. „Vechimea e, în sensul lui Sadoveanu, expresia integrității și implicit a trăinicieii. Vechi înseamnă pentru scriitor permanent. Munții, câmpiile, râurile, balta sunt vechi și nepieritoare. Poporul care le locuiește e de vârsta lor și va trăi cât ele”. În paginile sadoveniene timpurii ancestrale, începând chiar cu epoca predacică, reprezintă o firească continuitate a viitorului și o perpetuare a străbunelor legi, nescrise, dar respectate cu strictețe. Fondul primitiv al autohtonismului obține

în opera sadoveniană o importantă valoare artistică. „Mioriței” scriitorul îi atribuie o notă fundamentală, distinctă. Mihail Sadoveanu afirmă cu claritate că părintele său literar este poporul.

În creația veche autorul identifică patrimoniul cultural național, cu cele mai armonioase elemente ale sufletului. Doar cunoscând și valorificând tradițiile ancestrale, putem determina specificul nostru național. Realizarea nu se putea produce decât prin intermediul creațiilor artistice proprii: „Acest fond al nostru, menționează prozatorul, este singura valoare în manifestarea colectivă, artistică și spirituală a umanității. El singur ne poate fixa în timp și în spațiu”. Mihail Sadoveanu își exprimă regretul că poporul dispune de prea puțini artiști. De aceea, admite apariția unor produceri de stihuri și cântece modeste. Prin asociere, observă că și în literatura cultă lucrurile sunt identice. „O capodoperă nu apare în fiecare săptămână”, constată scriitorul.

Autorul „Poeziei populare” elogiază spiritele docte ale lui Vasile Alecsandri și Aleco Russo. Acești doi clasici ai literaturii noastre, notează Mihail Sadoveanu, „au cutreierat toți munții Moldovei ca să găsească aurul tănuit”. Romancierul consideră că cele mai reprezentative instrumente muzicale sunt fluietul și cimpoiul, deoarece ele permit cea mai armonioasă improvizare a melodiei populare. Mihail Sadoveanu valorifică în special baladele „Dolca”, „Miorița” și „Toma Alimoș”.

Întrepătrunderea datelor realității cu cele ale imaginației din „Miorița” este exprimată de scriitor astfel: „Amintiți-vă versurile baladei și închipuiți-vă că le ascultați într-un amurg de toamnă pe o coastă de munte, sub un cer adânc. În asemenea peisagiu, poetul de demult a visat pe acel păcurar tânăr, asupra căruia apasă destinul morții. În singurătățile Ceahlăului ori ale Călimanilor, unde oamenii sunt singuri între ei sub stihii, numai fluietul, mioara preferată sau câinele credincios pot să se împărtășească din viziunile și solilocviile lui” (Mocanu 1966: 22-28).

Despre rapsozii populari scriitorul menționează că ei sunt preponderent țigani. Nimeni nu poate tăgădui, afirmă prozatorul, darul lor nativ. Personajele sadoveniene fredonează cu sau fără diverse ocazii cântece bătrânești, lăutarii doar reproducând melodiile bacilor cărunți și ale neînfricaților haiduci. În dese sale peregrinări prin țară Mihail Sadoveanu a înregistrat și cântece de lume și chiar de beție, remarcând că unele sunt pline de patos, altele însă – dezgustătoare până la trivialitate. Țigan, concluzionează autorul, nu înseamnă decât talent fără pereche. Aedul cel mai îndrăgît de scriitor a fost întâlnit la Fălticeni, în persoana rapsodului Costache a Lupoaii. Criticul literar Nicolae Manolescu a ținut să specifice: „S-a și

afirmat, de atâtea ori: Sadoveanu e, înainte de orice, povestitor. Dar povestirea provine din balada populară, specie prin excelență a unei societăți omogene în sensul lui Lukacs. Povestitorul premerge romanțierului, întrucât exprimă spiritualitatea unei lumi stabile și ritualizate” (Manolescu 1976: 88).

Ceremonialul calendaristic, prin intermediul datinilor de Crăciun, este prezentat în lucrarea „Vestitorii”, fiind reflectată călătoria a doi frați prin sat, pentru a anunța Nașterea lui Hristos. Țăranii din satele Moldovei nu cunosc obiceiul bradului, ei acceptând doar ritualul colindătorilor, stelarilor sau al irozilor. În această zonă geografică întreaga substanță a ceremoniei se conține în orație. Orația de Anul Nou, în maniera artistică sadoveniană, poate fi declamată de un singur om, în ajunul Revelionului, când sunt aprinse toate lumânările. Acest prim-solist este acompaniat de mai mulți flăcăi, care dispun de recuzitele proprii: harapnic (bici), dobă, talancă, buhai etc. Orația bobului de grâu își trage rădăcina încă din vechea Dacie. Fiecare fragment din declamație este recitat cu însuflețire și „înflorit” stilistic. Urătorii descriși de Mihail Sadoveanu sunt niște poeți populari, iar în concepția artistului poetul are întotdeauna dreptate. E vorba de acea dreptate pe care poezii anonimi o au asupra rânduieilor și asupra trecutului. Recitativele noastre cu prilejul sărbătorilor de iarnă conțin totdeauna bogate și interesante semnificații. Colindele sunt cântece religioase care se rostesc în serile de Crăciun sau, după cum menționează prozatorul, „în nopți înstelate și în tăcerea câmpiilor albe, încât avem halucinația unor îngânări melodice ale pământului însuși, glasuri telurice, ecouri ale morților din milenii. Poate din aceeași vechime vine Capra, Căluțul, Ursul, Vasilca. Cea mai frumoasă dintre aceste vechi datini mi se pare mie Plugușorul”.

Mihail Sadoveanu, călător împătimit și autor de inspirate pagini ale peisajelor naturii, a evocat și călătoria sa întreprinsă în Țara Oașului, țărâm miraculos și depozitar de datini și tradiții populare. În acest context, remarcăm limbajul poetic ca natură, definit prin muzicalitate, stare poetică și sublim, când prozatorul își manifestă puterea, aducând posibilul la puterea imposibilului. Bogăția folclorică de aici a fost explorată și de Barbu Ștefănescu Delavrancea, Andrei Bărseanu, Tudor Pamfile, Gheorghe Ghibănescu, Artur Gorovei, Ion Diaconu. În concepția lui Sadoveanu, scriitori-artiști sunt, prin excelență, doar Ioan Neculce, Ion Creangă, Mihai Eminescu și Panait Istrati.

Istoricul literar Vintilă Russu-Sirianu s-a ocupat, pe parcursul a câtorva decenii, de identificarea aspectelor mai puțin cunoscute din biografia scrii-

torului, încercând să „decodifice” contrastul dintre opera și persoana sa: „Pe cât de darnic a fost cu slova lui, pe atât de zgârcit a fost în vorbă. În scris, expresia la Sadoveanu cuprinde toate gamele posibile. În exteriorul lui, nimic n-am putut surprinde. În zeci de ani, nu l-am văzut niciodată făcând gesturi”. Contemporanul autorului prezintă semnificative, sub aspect artistic, întâmplări „bahice”, „pantagruelice” cu Mihail Sadoveanu, surprins în diverse ipostaze (servind vin de Urlați în compania lui Al. I. Brătescu-Voinești sau „înfruptându-se” împreună cu Panait Istrati din bucatele tradiționale ale țăranilor”, ipostaze generatoare, ulterior, de teme și motive literare (Manolescu 1976: 104). „Inițierea mea, afirmă prozatorul, s-a făcut prin poezie și instinct, cum arăt aici, taina ce m-a pătruns e mai tare decât viața, pentru că vine de la cei morți, și-n lumea aceasta morții poruncesc celor vii”. În capitolul „Mărturisirea” din volumul „Poezia populară” autorul identifică conceptul de înțelepciune a răposaților. El nu subscrie inițierii prin moarte, în sensul existențialismului modern, ci instituie experiența nelumească, dictată de starea nemuririi, care se concentrează în destinul păstorului și al „întâului poet al carpato-danubienilor”. Mihail Sadoveanu metamorfozează arta „impură” și datina „brută” în creație literar-artistică. Estetica folclorică, în special cea a basmului, este contemplată dintr-o triplă perspectivă: a capodoperei, a rapsodului și a spiritului artistic popular.

Referințe bibliografice

- Blaga L. Patriarhul pădurilor. In: Steaua, nr. 2, 1960, 43.
- Blaga L. Spațiul mioritic. București: Editura Humanitas, 1994.
- Cimpoi M. Dacia Literară și Dacismul. In: Revistă de Lingvistică și Știință Literară, nr. 6, 1990, 15-17.
- Cuclin D. Teoria Nemuririi. Galați: Editura Porto-Franco, 1991.
- Dufrenne M. Poeticul. București: Editura Univers, 1971.
- Manolescu N. Mihail Sadoveanu sau Utopia Cărții. București: Editura Eminescu, 1976.
- Micu D. Sensul etic al operei lui Mihail Sadoveanu. București: ESPLA, 1955.
- Mocanu D. Exprimarea ideii de moarte în opera lui Mihail Sadoveanu. In: Limba și Literatura, nr. 11, 1966, 22-28.
- Psalmii în traducerea lui Mihail Sadoveanu. București: Editura Saeculum, 1992.
- Russu-Sirianu V. La felurite vinuri cu Mihail Sadoveanu. In: Amintiri despre Sadoveanu. Iași: Editura Junimea, 1973.
- Sadoveanu M. Poezia populară. Iași: Editura Junimea, 1981.

Dragoș Vicol (Galați, România). Doctor habilitat în filologie, Profesor universitar, Universitatea „Dunărea de Jos”.

Драгош Вико́л (Галац, Румыния). Доктор хабилитат филологии, профессор, Университет «Дунэря де Жос».

Dragoș Vicol (Galati, Romania). Doctor of Philology, Associate Professor, University ‘Dunarea de Jos’.

E-mail: dragoshvicol@yahoo.com

ORCID: 0009-0008-2015-177